

УДК 351: 323.11(477)

DOI: <https://doi.org/10.32820/2074-8922-2020-67-147-154>

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ЯК ОСНОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

© Куруч А. В.

Інформація про автора

Куруч Анна Володимирівна: ORCID 0000-001-8310-6836; Anutakuruch@ukr.net; викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін, Національна Академія Національної гвардії України, пл. Захисників України 3, м. Харків, 61000, Україна.

Статтю присвячено актуальній темі «Формування національної ідентичності»: детально розглянуто значення терміну «національна ідентичність», обґрунтовано необхідність формування її в населення, визначено значення питання як складової національної безпеки держави і необхідність вирішення його на рівні державної політики. Доведено, що формування національної ідентичності є необхідною умовою для функціонування громадянського та соціально відповідального суспільства. Проаналізовано особливості виховання національної ідентичності в Україні, розглянуто різні погляди сучасних дослідників на формування національної ідентичності серед населення різних країн. Визначено історичні аспекти розвитку цього питання у світі, особливості формування національної ідентичності в Україні у світлі історичних подій, а також теоретичну основу формування національної ідентичності та наслідки впливу сучасних глобальних світових тенденцій на українську ментальність. Охарактеризовано етапи соціалізації особистості в Україні, особливості кожного з них та значення їх для формування національної ідентичності. Визначено основні проблемні питання, які виникають під час цього процесу.

Обґрунтовано, що національна ідентичність українців через тривалу відсутність власної держави за своїм змістом була суперечливим явищем й полягала лише в змісті етнічної ідентифікації, тому сьогодні існує необхідність у нових складових елементах національної ідентичності. У статті доведено необхідність упровадження в навчання закладів загальної середньої освіти програми національної єдності: в умовах сучасних українських реалій існує гостра потреба в захисті свого культурного спадку, традицій та мови. Після аналізу сучасних українських політичних тенденцій зроблено висновок, що розмита національна ідентичність, запроваджена політика регіонального розрізнення українців заважає об'єднатися нації в протистоянні глобальним процесам у світі. Автор доводить, що в сучасних світових тенденціях існує потреба у визначенні пріоритетних національних інтересів та зовнішньої орієнтації країни на основі національної ідентичності, в протилежному випадку держава буде приречена на етнонаціональну роздвоєність серед населення, конфронтаційність та кризи ідентичності.

Ключові слова: національна ідентичність, національна безпека, держава, культура, консолідація.

Куруч А.В. «Формирование национальной идентичности как основа национальной безопасности Украины».

Исследование посвящено актуальной теме «Формирование национальной идентичности». В статье подробно рассмотрено значение термина «национальная идентичность» обоснована необходимость формирования его у населения, определено значение вопроса как составляющей национальной безопасности государства и необходимости решения его на уровне государственной политики. Доказано, что формирование национальной идентичности является необходимым условием для функционирования гражданского и социально ответственного общества. Проанализированы особенности воспитания национальной идентичности в Украине, рассмотрены различные взгляды современных исследователей на формирование национальной идентичности среди населения разных стран. Определены исторические аспекты развития данного вопроса в мире, особенности формирования национальной идентичности в Украине в свете исторических событий, а также теоретическая основа формирования национальной идентичности и последствия воздействия современных глобальных мировых тенденций на украинскую ментальность. Охарактеризованы этапы социализации личности в Украине, особенности каждого из них и значение их для формирования национальной идентичности. Определены основные проблемные вопросы, возникающие во время этого процесса.

Обосновано, що національна ідентичність українців из-за длительного отсутствия собственного государства по своему содержанию была противоречивым явлением и складывалась только с этнической идентификации, поэтому на сегодняшний день существует необходимость в новых составляющих элементах национальной идентичности. В статье доказана необходимость внедрения в обучение заведений общего среднего образования программы национального единства: в условиях современных украинских реалий существует острая потребность в защите своего культурного наследия, традиций и языка. После анализа современных украинских политических тенденций, сделан вывод, что размытая национальная идентичность, политика регионального различия которая внедряется некоторыми политическими силами мешает объединиться нации в противостоянии глобальным процессам в мире. Автор утверждает, что в современных мировых тенденциях существует потребность в определении приоритетных национальных интересов и внешней ориентации страны на основе национальной идентичности, в противном случае государство будет обречено на этнонациональную раздвоенность среди населения, конфронтацию и кризис идентичности.

Ключевые слова: национальная идентичность, национальная безопасность, государство, культура, консолидация.

A. Kuruch "Formation of national identity as the basis of national security of Ukraine".

The research is devoted to the topical issue "Formation of national identity". The article considers in detail the meaning of the term "national identity" substantiates the need to form it in the population, identifies the importance of the issue as a component of national security and the need to address it at the level of public policy. It is proved that the formation of national identity is a necessary condition for the functioning of civil and socially responsible society. Peculiarities of education of national identity in Ukraine are analyzed, different views of modern researchers on the formation of national identity among the population of different countries are considered. The historical aspects of the development of this issue in the world, the peculiarities of the formation of national identity in Ukraine in the light of historical events, as well as the theoretical basis for the formation of national identity and the consequences of modern global trends on the Ukrainian mentality. The stages of socialization of the individual in Ukraine, the features of each of them and their significance for the formation of national identity are described. The main problematic issues that arise during this process are identified.

It is substantiated that the national identity of Ukrainians due to the long absence of their own state was a contradictory phenomenon in its content and consisted only in the content of ethnic identification, so today there is a need for new components of national identity. The article proves the necessity of introducing the program of national unity in the education of general secondary education institutions: in the conditions of modern Ukrainian realities there is an urgent need to protect one's cultural heritage, traditions and language. After analyzing current Ukrainian political trends, it was concluded that the blurred national identity, the introduced policy of regional differences of Ukrainians prevents the unification of nations in opposition to global processes in the world. The idea of this study is that in modern world trends there is a need to determine the priority national interests and external orientation of the country on the basis of national identity, otherwise the state will be doomed to ethno-national dichotomy, confrontation and identity crisis.

Key words: national identity, national security, state, culture, consolidation.

Актуальність дослідження і постановка проблеми. У сучасному світі національна ідентичність є визначальною в становленні національної безпеки країни, адже саме вона є відчуттям належності людини до певної нації, незалежно від свого юридичного статусу. Національна ідентичність формується через призму культурних традицій, мови, спільної історії, а також певної політики держави. Зміна традиційних орієнтирів може призвести до розколу нації. Через це формування національної ідентичності має стати пріоритетним напрямком у забезпеченні національної безпеки країни.

Становлення національної ідентичності, як складової особистості, у людини починається ще в дошкільному віці, під час соціалізації, і продовжує формуватися протягом життя. Вагомий вплив на це мають сім'я, друзі, знайомі, ровесники, а також такі середовища соціалізації, як дошкільні заклади освіти, загальноосвітні заклади освіти, позашкільні установи, вищі навчальні заклади, заклади культури тощо. Цей процес складний та багатограний, і тому саме держава в ньому має відігравати вирішальну роль. Чи стануть українці справді свідомими громадянами, значною мірою залежить від того, наскільки в цьому зацікавлена держава. У глобальному

контексті національна ідентичність (НІ) дає змогу виховати соціально відповідальне суспільство, саме таке, якого сьогодні потребує Україна.

Формування національної ідентичності є запорукою громадянського суспільства та правової держави.

Аналізуючи сьогодення України, бачимо, що в нашій державі існують певні проблемні питання у формуванні національної ідентичності, тому це питання є актуальним і потребує дослідження. Необхідно знайти методи і засоби виховання НІ українського народу, справжніх патріотів своєї держави.

Аналіз досліджень та публікацій. Наприкінці ХХ століття в Європі серед дослідників постає питання національної ідентичності. Як зазначає С. Гантінгтон, 90-ті роки ХХ ст. характеризуються глобальним розквітом кризи ідентичності [2]. Активно її починають досліджувати психологи, соціологи, політологи та філософи в різних країнах. Насамперед це пов'язано з тим, що світ вступив у глобальну фазу розвитку, саме тому історичною та соціокультурною тенденцією стає пошук національної ідентичності.

Проблема формування та існування національних і глобальних ідентичностей є однією з головних складових процесу ставлення миру і спокою в будь-якому суспільстві. Залежно від усвідомлення населенням необхідності тих чи інших державних та міждержавних утворень і власного місця в цих утвореннях значною мірою залежить формування національної і міжнародної безпеки.

Власна ідентифікація цікавить не лише країни, які розвиваються, наприклад ПАР, Сирія, Туніс, Алжир та інші, а й країни зі сталою економікою – США, Канаду, Великобританію, Німеччину, Росію тощо. Проблеми ідентичності є особливо актуальними для так званих "диференційованих країн", де велика частина суспільства ідентифікує себе з різними цивілізаціями [6].

Визначенню кола проблем національної ідентичності присвячено багато наукових робіт, зокрема її розглядали такі представники західної наукової думки: Е. Сміт, П. Алтер, М. Ігнат'єф, Р. Брубекер, Дж. Скопфлін, Б. Йек, К. Нілсен, У. Кімлик, Т. Найгут, Дж. Джозеф; російської – Ю. Ігрицький і В. Март'янов; української – О. Лановенко, О. Шевченко, В. Пироженко, В. Ліпкан та інші.

Дослідники західної демократії розділили поняття культурної національної

ідентичності та політичної національної ідентичності і зробили акцент на тому, що основними елементами культурної ідентичності є спільність традицій, мови, місця проживання, релігії, звичаїв, історії. Ключовий компонент політичної національної ідентичності - це наявність у громадян політичної свідомості, рівності перед законом та прав у державі. Е. Сміт поглиблено розглянув компоненти національної ідентичності, до них він відніс історично спільну територію, закони та інститути; політичну рівність громадян, виражену в чинній системі прав і обов'язків; спільність громадянської культури та ідеології. Модель національної ідентичності Е. Сміт характеризує такими основними компонентами: належністю до свого клану, тобто походженням людини; національною культурою; мовою; звичаями [10]. Цікавою є думка Д. Скопфліна, який, досліджуючи розвиток державотворення посткомуністичних країн, пов'язує етнічний націоналізм та історичну комуністичну ідеологію. Дослідник вважає, що ідеологічні зв'язки комунізму мають більш вагомий вплив у суспільстві та безпосередньо мають перевагу в цьому регіоні над етнічними зв'язками національної ідентичності. Автор робить висновок, що комуністична ідеологія призвела до руйнування громадянського суспільства в країнах посткомуністичного простору, створивши автономні спільноти, засновані на принципах недовіри та взаємної ізоляції.

Д. Сладкий наголошує на існуванні проблеми консолідації національної ідентичності, культури, мови, довіри, ідеології, релігії, толерантності та акцентує увагу на тому, що НІ може бути причиною виникнення різних за наслідками і глибиною криз та конфліктів у будь-яких куточках планети [9].

Постановка завдання: метою цієї роботи є теоретичний аналіз формування національної ідентичності в Україні як елемента національної безпеки держави.

Виклад основного матеріалу. Згідно з визначенням, яке дає Енциклопедія історії України, "Національна ідентичність" означає широкий комплекс індивідуалізованих та неіндивідуалізованих міжособистісних зв'язків, а також історичних уявлень, який становить основу самоідентифікації окремих осіб та груп людей певної нації як самобутньої спільноти, що має свою історичну територіальну мову, історичну пам'ять, культуру, міфи, традиції, об'єкти поклоніння, національну ідею [4]. У

сучасному світі термін "ідентичність" витісняє такі звичайні поняття, як "самосвідомість" та "самовизначення". Це пояснюється тим фактом, що у термін "ідентичність" вкладається більш широкий та значно глибший зміст: характер позиціонування особистості в навколишньому світі. Це може бути як об'єктивною, так і суб'єктивною оцінкою.

Варто зауважити, що в європейських мовах ідентичність (англ. identity, фр. identite, нім. Identität), на відміну від українського і російського відповідників, означає не тільки "тотожність" і "автентичність", а й "особу", "особистість". Саме останнє значення стало вихідним і для його термінологічного використання в дослідженнях колективної ідентичності. Психологічна основа терміна спрямовує і підштовхує до відповідних теоретичних узагальнень. Тому зазвичай групову ідентичність розуміють як явище психологічної природи, а саме – як відчуття або почуття (sense, feeling) належності до певної спільноти [6].

Тривалий час НІ ототожнювали з етнічною ідентичністю, а також визначали її через відношення особи до певного громадянства.

У первісному суспільстві етнос стає головним ідентифікатором належності людини до певної групи, об'єднаної родинним зв'язком. Згодом виникає сусідська громада, з'являється новий чинник ідентифікації - спільна культура, яка виштовхує етнос на другий план. Головними ознаками самоідентифікації стає мова та релігія. Слід зауважити, що формування національної ідентичності відбувається паралельно з процесом державотворення. Варто розділяти етнічну та національну ідентичності. Етнічна ідентичність полягає в антропологічному, обрядовому та релігійному компоненті життя суспільства, натомість для національної ідентичності відіграє важливу роль політичний та територіальний компонент. Національна ідентичність знаходить свій головний прояв у зв'язках членів спільноти як співгромадян, а отже – у спільних актуальних інтересах. Прояв особою своєї національної ідентичності – це її особистий вибір. Саме тому національна ідентичність має стати пріоритетним напрямком національної безпеки держави.

Уже наприкінці ХХ століття в Європі суверенна конституційна держава стає основою свідомої ідентичності у суспільстві. Адміністративно-правова ідентифікація стає домінуючою в багатьох націй. Формальна

ідентичність з'являється тому, що держава починає відігравати нові консолідуючі та інтегруючі функції в суспільстві, адже релігія та фактори культурної спорідненості перестали об'єднувати суспільство.

Ю. Хабермас вбачає вирішення проблеми в переході від традиційних культурних ідентичностей до конституційної ідентичності. Він акцентує увагу на тому, що культура та державна політика повинні відділитися одна від одної. При цьому ідентифікація з власними формами життя і традиціями має відступити на другий план перед абстрактним патріотизмом, який вже не належить більше до конкретного цілого певної нації, але належить до абстрактних процедур і принципів, спрямованих на умови співжиття і комунікації між різними рівноправно існуючими формами життя як всередині країни, так і ззовні. Конституційно-патріотичний зв'язок має асоціюватися з культурними традиціями. Національній традиції відповідають колективні ідентичності, які накладаються одна на одну та трансформуються в національну ідентифікацію. У той час абстрактна ідея універсальності демократії і прав людини створює основу, в якій формуються національні традиції – мова, література та історія власної нації [13].

Фундатори і дослідники політичної культури Дж. Алмонд і С. Верба в середині ХХ ст. визначали, що політична ідентичність базується на політичних інститутах (США, Велика Британія), а не на культурній належності [15]. Нові держави, створені в штучних умовах, суттєво змінили вирішення проблеми ідентичності. Згідно з теорією Г. Гегеля та його послідовників, об'єднання населення розділених земель навколо мови, історії та традицій, спільного фольклору і міфології виправдовує себе історично та культурно. Така основа може бути добрим фундаментом для створення держави. Але обов'язковою вихідною має бути апріорне існування нації, потужний резерв якої можна активізувати. Німецька модель становлення ідентичності є актуальною для сьогоденної України. Адже сучасна територія України була поділена та багато століть належала різним державам: Польщі, Угорщині, Румунії, Османській, Австро-Угорській, Російській імперіям а згодом і СРСР. Той факт, що в історії України було декілька іноземних колонізацій, ускладнює для населення визначення, кого можна назвати «своїм», а

кого «чужим», таким чином цей факт додатково обтяжує визначення сутності національної ідентичності. О.Субтельний наголошує, що історично, культурно і геополітично Україна перебувала між двома різними світами. Наша держава формувала зону конфронтації між землеробами і кочівниками, між Європою та Азією, між ортодоксальною церквою та католицизмом, між комуністами та націоналістами. Особливо глибоко вкоріненими рисами українського дихотомічного характеру є конфронтація в Україні двох політично-ідеологічних протиріч [12]. У складі великих та могутніх імперій Україна втрачала можливість розвивати власну культуру, захищати свої інтереси чи навіть чітко визначати кордони. Та частина України, яка належала Російській імперії, взагалі випала з європейського контексту та опинилася осторонь глобальних цивілізаційних процесів, які насамперед проявлялися в інституціалізації національних спільнот. Той факт, що території України належали до інших держав, знижувало рівень соціальної солідарності та національної ідентифікації серед населення [6]. Безперервні війни, турецько-татарські напади завдали непоправної шкоди генофонду українців. Українська еліта також асимілювалася і не виражала дійсних потреб українського народу. Будь-які прояви українськості в Російській імперії дуже жорстко каралися, тому прихильників українського історичного процесу та державницької ідеї було мало. Варто зазначити, що на сучасній території Західної України, яка належала династії Габсбургів, були розвинені ідеї галицької, а не української ідентичності. Як зауважує І. Прізел, характерною особливістю розвитку національної ідеї в Галичині, на відміну від Російської імперії, був розвиток "вузького" націоналізму [8].

Культурний, релігійний, політичний вплив інших держав на території України позначився на розвитку цих регіонів та настроях населення. Інтенсивна русифікація, румунізація української еліти сповільнювала формування національної ідентичності. Розвивалася ідентичність, яка була сконцентрована на соціальних і культурних проблемах, а не на національних. Так, за відсутності вираженої етнічної ідентичності і майже не сформованої колективної пам'яті, основною проблемою лівобережної інтелігенції стало збереження культурної

ідентичності. Цей фактор підкреслює необхідність формування НІ українця.

Ще одним сучасним викликом для формування національної ідентичності є глобальні світові процеси, які впливають на расові та етнічні основи НІ. Вони відбуваються, в першу чергу, в економічній площині, сучасні світові тенденції такі, що фінансово незалежних націй фактично не існує, але політична організація все ж залишається на національному рівні, саме тому вона не спроможна скеровувати економічні потоки, хоч і має можливість інтеграції [11]. Посткомуністичні суспільства переживають складні й суперечливі трансформації соціально-економічної системи, культури, способу життя та мислення, тому вони найбільш вразливі до процесів глобалізації, які істотно впливають на національну та цивілізаційну самоідентифікацію. Проблеми пошуку власної ідентичності державної, політичної, етнічної, соціокультурної, інформаційної поширені на всій площині пострадянських країн, які виникли після розпаду СРСР, і характеризуються майже однаково. Можна зауважити, що проблему національної ідентичності, яка сьогодні перетворилася в одну з найважливіших, що хвилює не лише теоретиків, а й політиків, громадських і релігійних діячів, представників усіх галузей знання, загострила і актуалізувала глобалізація. Нехтування важливістю національної ідентичності в умовах глобалізованого світу здатне породжувати нові проблеми та непорозуміння серед нації, особливо в тих випадках, коли виникають конфліктні ситуації в суспільстві.

Досить часто глобальні процеси пов'язані з розмиванням меж національної ідентичності і тому є загрозою національній безпеці держави. Але варто зауважити, що національна ідентичність має потужні резерви для самовідновлення, вона здатна виконувати інтеграційні та мобілізаційні функції через традиції, мову та культуру народу.

Формування національної ідентичності, зазвичай, відбувається через соціалізацію людини в суспільство. Цей процес має проходити поступово, за участі та зацікавленості держави. Можна виділити декілька етапів формування національної ідентичності у житті людини. Перший етап - дитинство, загалом формування НІ відбувається через сім'ю та близьких родичів, а також заклади дошкільної освіти. На цьому

етапі варто плекати в дітей любов до рідної мови, культури, починати вивчати традиції свого народу та виховувати повагу до державних символів країни. На цьому етапі соціалізації формуються ціннісні орієнтації. Соціалізація дитини відбувається через мотивацію поведінки. Правильні установки на формування соціально відповідального члена суспільства, на людину, яка поважає свою державу та пишається нею, обов'язково дадуть позитивні результати.

Під час другого етапу соціалізації, який відбувається в юному віці людини, варто акцентувати увагу на вивченні історії та життя історичних героїв держави. Особливість цього періоду полягає в тому, що в людини спостерігається постійний пошук моральних орієнтирів, пов'язаних із переоцінкою сенсу життя. Задля позитивного результату під час формування національної ідентичності в Україні особливу увагу варто приділяти історичним постатям, які сьогодні популяризуються серед дітей та молоді. Адже Україна досить молода держава, але має свою вікову історію. Багато факторів сьогодні ускладнюють розвиток національної ідентичності, зокрема і вплив сусідніх держав. Перебування України під владою інших держав вплинуло на традиції, культуру та мову регіонів. Тому формування НІ через історію та історичних героїчних особистостей - це досить складне питання, до вирішення якого варто ставитися з обережністю, адже можна отримати зворотній процес. Ми вже наголошували на тому, що сьогодні існує необхідність у пошуках нових національних героїв України, які б задовольнили потреби у формуванні НІ представників усіх регіонів України.

Наступний етап - це зрілість, цей період характеризується розквітом людської особистості. Зрілість є умовною назвою та включає в себе кілька етапів життя людини, розділених найважливішими подіями: оволодінням професією, проходженням служби в армії, початком трудової діяльності, шлюбом, створенням родини, народженням дітей. Настання цього періоду соціалізації може затягнутися внаслідок навчання чи прискоритися через ранній початок трудової діяльності. Якщо нижня межа зрілого віку не визначена, то його верхня межа позначена виходом на пенсію. Критерієм, за яким можна розмежувати зрілий та молодіжний період, є політична та соціальна самостійність. Формування НІ під час цього етапу має певні труднощі. Адже в людина вже є певні ціннісні

орієнтації та установки, якими вона ділиться зі своїми дітьми та оточенням. Протягом цього етапу важко змінити переконання людини.

І останній етап соціалізації особистості - це старість. Людина перестає виконувати найголовнішу функцію - бути виробником матеріальних цінностей, це, напевно, одна із головних характеристик цього етапу. Незвичний надлишок вільного часу, відхід від виробництва і поява нових ролей змушують літню людину заново проходити процес адаптації, хоча старіння людського організму виснажує резерви для цього. Фахівці знайшли закономірність: з віком знижується здатність адаптуватися до соціальних змін. І ці фактори мають вагомий вплив на формування НІ. У літньому віці майже неможливо змінити ціннісні орієнтації людини та впливати на формування національної ідентичності, можливо лише закріпити існуючі установки. Саме тому варто акцентувати увагу на формуванні національної ідентичності в ранньому віці людини, на кожному наступному етапі соціалізації закріплювати цей процес через популяризацію національних традицій, культури та мови.

Особливість формування НІ сьогодні в Україні полягає в тому, що державні інститути влади намагаються встановити колективну ідентичність та згуртувати населення навколо певних цінностей. Є. Бистрицький та інші дослідники пов'язують цей процес із тим, що десятиліттями в Україні відбувалося панування державної ідеології і нав'язаної суспільної інтеграції. Тому актуальним є створення політичних умов, за яких поза адміністративним тиском легітимується основа української державності – нова колективна ідентичність [1].

Протягом багатьох десятиліть українські політичні лідери національну ідею вбачали в націоналізації мови, а самовизначення нації – у стосунках із сусідами, цей погляд звучує проблему нації настільки, що вже немає простору для розгляду її повного контексту. Цей процес видно на прикладі права – певної проміжної ланки політичної ідентифікації. Право сформувало сучасні європейські нації, а тепер формує єдину “європейську спільноту” [7]. Щодо процесу формування національної ідентифікації в Україні, то він ускладнюється тим фактом, що в політичній площині формуються культурні чинники української ідентичності.

Завдяки своєму геополітичному положенню, Україна перетворилася на арену

протиборства Сходу та Заходу. Внутрішні та зовнішні пріоритети розвитку постійно змінювали свій вектор. Таким чином, країна має шанс стати буфером між різними гравцями. Роль буферної країни на міжнародній арені знижується, її інтереси не враховуються, а навіть, навпаки, нівелюються сильнішими гравцями. При першій же зміні регіональних взаємин такі держави стають жертвами. Такою є ціна за невизначеність. Очевидним є факт, що сьогодні Україні варто чітко визнати своє місце в глобалізованому світі, а також переглянути пріоритетні національні інтереси і зовнішні орієнтації з урахуванням національної ідентичності, в протилежному випадку наша держава буде приречена на етнонаціональну роздвоєність серед населення, конфронтаційність, кризу ідентичності.

Динамічний світ, що постійно змінюється, залишає Україні дедалі менше часу для усвідомлення необхідного включення в євроінтеграційні процеси. Останні шість років для українців є певним випробуванням, чи зможуть вони посісти належне місце серед європейських народів. Лише усвідомлюючи та підносячи власну історичну та духовну сутність, це випробування можна подолати. Звичайно, залученість у євроінтеграційні процеси не передбачає відмову від власної національної самобутності. У першу чергу, Україна повинна мати свій вектор розвитку, що відповідає національним інтересам. Тоді функція національної ідентичності стане пріоритетною в самоствердженні української нації у світі, її подальшому розвитку.

Висновки. Виходячи з викладеного вище, зробимо такі висновки: аналізуючи проблеми національної ідентичності, варто розуміти, що процес становлення української нації був набагато складнішим від інших європейських країн. Шлях становлення

національної ідентичності проходить в надто складних умовах глобальної світової інтеграції. Сьогодні в Україні немає чітко сформованої моделі суспільної трансформації, процес консолідації нації не завершено, і це є підґрунтям багатьох внутрішніх конфліктів у державі. Соборність та єдність України – єдина можлива основа політики національної ідентичності, а також необхідна умова для протистояння сучасним внутрішньодержавним та світовим викликам. Процес формування НІ в Україні досить складний. За період незалежності України досить мало уваги приділялося державними інститутами для формування НІ. Сьогодні існує потреба в нових символах національної ідентифікації, таких, наприклад, як нові історичні постаті, патріоти України, які стали б новими об'єднуючими символами для всіх регіонів держави. Також в Україні існує необхідність у створенні державної програми національної єдності. Оскільки формування НІ відбувається через соціалізацію, а ціннісні орієнтації змінити в зрілому віці людини досить складно, іноді практично неможливо, то держава має бути зацікавлена в патріотичному вихованні підростаючого покоління.

Варто зауважити, що НІ має стати основою національної безпеки держави. Адже в сучасному глобалізованому світі існує потреба в захисті свого культурного спадку, традицій та мови. Розмита національна ідентичність, створена політиками або деякими політичними силами, ідея регіональної відмінності українців заважає об'єднатися нації.

Перспективи подальших досліджень. Розробити пропозиції щодо шляхів формування нових елементів національної ідентичності українців та програму національної єдності.

Список використаних джерел:

1. Бистрицький Є. Державотворення в Україні: шляхи легітимації / Є. Бистрицький, О. Білий // Політична думка. – 1996. – № 1. – С. 31 – 40.
2. Гантінгтон С. Протистояння цивілізацій та зміна світового порядку / С. Гантінгтон. – Львів : Кальварія, 2006. – 332 с.
3. Даль Р. Демократия и её критики: пер. с англ. / Р. Даль; под ред. М. В. Ильина. – М. : РОССПЭН, 2003. – 576 с.
4. Енциклопедія історії України. Т. 3: Е-Й / Редкол. : В. А. Смолій та ін. НАН України. Інститут історії України. – Київ : Наукова думка, 2005. – 672 с.
5. Про національну безпеку України : Закон України від 21 червня 2018 р. № 2469-19

[Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua>. – Дата звернення 10.04.2020р.

6. Козловець М. Феномен національної ідентичності: виклики глобалізації : монографія / М. Козловець. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – 558 с.

7. Котельников В. У пошуках національних інтересів: державнебудівництво в Україні в контексті світового досвіду / В. Котельников // Політична думка. – 2000. – № 4. – С. 40–53.

8. Prize I. National Identity and Foreign Policy. Nationalism and Leadership in Poland, Russia, and Ukraine / I. PrizeI. – Cambridge : Cambridge University Press, 1998. – 322 p.

9. Сладкий Д. Національна ідентичність як фактор національної та міжнародної безпеки / Д. Сладкий // Політичний менеджмент - 2008. – № 1. – С. 110–119.

10. Сміт Е. Національна ідентичність / Е. Сміт. – Київ : Основи, 1994. – 224 с.

11. Сорос Дж. Криза глобального капіталізму: відкрите суспільство під загрозою / Дж. Сорос. – Київ : Основи, 1999. – 259 с.

12. Субтельний О. Україна: Історія: навч. пос. / О. Субтельний. – 3-тє вид., перероб. і доп. – Київ : Либідь, 1993. – 720 с.

13. Хабермас Ю. Историческое сознание и посттрадиционная идентичность. Западная ориентация федеративной республики / Ю. Хабермас // В поисках национальной идентичности (философские и политические статьи) / Ю. Хабермас. – Донецк, 1999. – С. 76–77.

14. Черкес Б. Національна ідентичність в архітектурі міста: монографія / Б. Черкес. – Львів : Вид-во Національного університету "Львівська політехніка", 2008. – 268 с.

15. Almond G. The Civic Culture Revisited / G. Almond, S. Verba. – Newbury Park : Sage Publications, 1989. – 231 p.

Reference:

1. Bystrytskyi, Ye & Bilyi, O 1996, 'Derzhavotvorennia v Ukraini: shliakhy lehitymatsii' [State formation in Ukraine: ways of legitimation], *Politychna dumka*, no. 1, pp. 31-40.

2. Hantinton, S 2006, *Protystoiannia tsyvilizatsii ta zmina svitovoho poriadku*, Kalvariia, Lviv.

3. Dal, R 2003, *Demokratija i ejo kritiki*, [Democracy and its critics] Rossijskaja politicheskaja jenciklopedija, Moskva.

4. Smolii, VA et. al. (eds.) 2005, *Entsyklopediia istorii Ukrainy*, [Encyclopedia of the Ukraine History] vol. 3: E-Y, Natsionalna akademiia nauk Ukrainy, Instytut istorii Ukrainy, Naukova dumka, Kyiv.

5. Prezydent Ukrainy 2018, *Zakon Ukrainy Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy vid 21 chervnia 2018*

roku no. 2469-19, [About National Security of Ukraine: Law of Ukraine of June 21, 2018 № 2469-19] viewed 10 April 2020, <<https://zakon.rada.gov.ua>>.

6. Kozlovets, M 2009, *Fenomen natsionalnoi identychnosti: vyklyky hlobalizatsii*, [The phenomenon of national identity: the challenges of globalization] Zhytomyrskyi derzhavnyi universytet imeni Ivana Franka, Zhytomyr.

7. Kotelnikov, V 2000, 'U poshukakh natsionalnykh interesiv: derzhavnebudivnytstvo v Ukraini v konteksti svitovoho dosvidu' [In search of national interests: state building in Ukraine in the context of world experience], *Politychna dumka*, no. 4, pp. 40-53.

8. Prize, I 1998, *National Identity and Foreign Policy. Nationalism and Leadership in Poland, Ryssia, and Ukraine*, Cambridge University Press, Cambridge.

9. Sladkyi, D 2008, 'Natsionalna identychnist yak faktor natsionalnoi ta mizhnarodnoi bezpeky' [National identity as a factor of national and international security], *Politychnyi menedzhment*, no. 1, pp. 110-119.

10. Smit, E 1994, *Natsionalna identychnist*, [National identity] Osnovy, Kyiv.

11. Soros, Dzh 1999, *Kryza hlobalnoho kapitalizmu: vidkryte suspilstvo pid zahrozoiu*, [The crisis of global capitalism: an open society is under threat] Osnovy, Kyiv.

12. Subtelnyi, O 1993, *Ukraina: Istoriia*, [Ukraine: History] 3rd edn, Lybid, Kyiv.

13. Habermas, Ju 1999, 'Istoricheskoe soznanie i posttradicionnaja identychnost. Zapadnaja orientacija federativnoj respubliki' [Historical consciousness and post-traditional identity. Western orientation of the federal republic], *V poiskah nacionalnoj identychnosti (filosofskie i politicheskie stati)*, Doneck, pp. 76-77.

14. Cherkes, B 2008, *Natsionalna identychnist v arkhitekturi mista*, [National identity in the architecture of the city] Vydavnytstvo Natsionalnoho universytetu Lvivska politekhniky, Lviv.

15. Almond, G & Verba, S 1989, *The Civic Culture Revisited*, Sage Publications, Newbury Park. 231 p.

Стаття надійшла до редакції 30.04.2020 р.